

Г. К. Парієнко

**ГОНЧАРУК Т. Г. ТРАНЗИТ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ
ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ НАДДНІПРЯНСЬКУ УКРАЇНУ ПЕРШОЇ
ПОЛОВИНИ ХІХ ст. / ЗА РЕД. ЧЛ.-КОР. НАН УКРАЇНИ
О. П. РЕСНТА. — ОДЕСА: АСТРОПРІНТ, 2008. — 280 С.**

Сьогодні ні в кого не викликає сумніву той факт, що Україна є важливою транзитною державою. На жаль, історики “не балували” читачів книгами про минуле транзиту товарів через землі України. Хоча сам факт того, що землі нашою держави віддавна були перехрестям шляхів міжнародної торгівлі європейського та євразійського значення, ні в кого, здається, сумнівів не викликає (достатньо згадати славнозвісні шлях “з варягів у греки” чи “великий шовковий шлях”). Тому досить важливим є поява монографії Т. Г. Гончарука “Транзит західноєвропейських товарів через Наддніпрянську Україну першої половини ХІХ ст.”.

Книга складається з двох розділів — “Західноєвропейський транзит часів “Континентальної системи” (1804–1811 рр.)” і “Транзит за часів одеського порто-франко”, а також досить значних (52 пункти) додатків. Для написання книги використані документи архівосховищ Одеси, Києва, Житомира, Хмельницького та ін., збірки опублікованих джерел, історіографія різних років, в тому числі праці 1920-х рр. з історії транзиту визначного українського історика О. П. Оглоблина, доробок якого протягом тривалого періоду замовчувався радянською історіографією.

Головну увагу в монографії приділено “одеському транзиту” й, здебільшого, транзиту Одеса — Броди. Для наших сучасників буде, можливо, несподіваністю, що ця гілка міжнародного транзиту, яку сьогодні намагається влаштувати українське керівництво, успішно функціонувала на початку ХІХ ст. та стала відома усій Європі. Особливістю монографії Т. Гончару-

ка є те, що функціонування транзиту товарів він розглядає у тісному взаємозв'язку з правовим полем, в якому воно здійснювалося. До монографії подані додатки, до яких окрім діаграм, списків купців та ін. входять численні законодавчі акти, що встановлювали умови здійснення транзиту. Ознайомлення з ними допоможе читачеві усвідомити, наскільки жорсткою була регламентація цієї галузі товарообміну та як нелегко було працювати негоціантам, які займалися транзитом.

Оскільки правове становище транзиту цілком залежало від державної політики Російської імперії, Т. Г. Гончарук детально розглядає полеміку, яка точилася навколо питань розвитку транзиту в урядових колах. В книзі добре показано, що вже тоді різні чиновники “любювали” інтереси різних галузей економіки: столичні урядовці — інтереси російської промисловості, чиновники на Півдні України — інтереси чорноморської торгівлі та, зокрема, транзиту. В книзі переконливо обґрунтовується, що не економічні, а саме політичні фактори призвели до занепаду транзиту Броди — Одеса.

Доцільним є розгляд переселення до Одеси значної групи багатих купців-євреїв з м. Броди. Це наочний приклад того, як транзит вплинув на залучення до економіки підросійської України значних іноземних інвестицій. Однак як побажання автору слід зазначити, що, на нашу думку, потрібно було б більше уваги приділити тому, яку саме користь, якщо вона була, отримали від транзиту не негоціанти, а пересічні мешканці України.

Загалом книга Т. Г. Гончарука справляє позитивне враження. Її можна порекомендувати не лише дослідникам історії ХІХ ст. та аматорам вивчення минулого, але і тим, хто цікавиться процесами, що відбуваються в сучасній українській економіці.